

DIAKONALE PRESENTIE IN EEN SNEL VERANDERENDE SAMENLEVING.

Over inloophuizen, stiltecentra en dat soort zaken.

door Jurjen Beumer.

De mensen zeggen:
de tijden zijn slecht,
de tijden zijn zwaar.
Laten wij goed leven
en de tijden zullen goed zijn.
Wat de tijd is,
dat zijn wij,
en zoals wij zijn
zo zullen de tijden zijn...
(Augustinus, preek 80,8)

In steeds meer steden in Nederland ontstaan inloophuizen, stilte-centra en dat soort zaken. Een nieuwe vorm van diakonale presentie. Op de vraag van de redactie om hiervan kritisch verslag te doen kan ik het beste antwoorden met een beschrijving van ons werk in Haarlem. Het diakonaat van de christelijke gemeente *konkreet* handen en voeten geven, dat is de doelstelling van het Sociaal Basis Pastoraat (SBP). Het SBP is een diakonale werksoort van de NH-kerk in Haarlem. In de uitvoering echter is het een volkomen oecumenische instelling. In een pand in het hartje van de binnenstad van Haarlem proberen we dit 'diakonaat nieuwe stijl' uit. Een drieslag kenmerkt ons werk: kerk als herberg, kerk in beweging, kerk en bezinning.

Kerk als herberg.

Een huis waar de deur altijd open staat, een trefcentrum voor hen die de tred van de maatschappij niet meer kunnen bijhouden, een *Aanloopcentrum* voor mensen wiens levensverhaal verstopt is geraakt. Tientallen mensen lopen er dagelijks binnen. Er groeit een gemeenschap. De man die altijd heel ver voorover liep, bijna met zijn neus op de grond, kan zo nu en dan weer omhoog kijken, een glimlach verschijnt. De vrouw die haar deur niet meer uitdurfde en bijna stikte in haar eenzaamheid merkt dat er mensen zijn die om haar geven. De verslaafde jongeman, er is een warm bakkie koffie. Het Somalische meisje, haar verhaal dwingt bewondering af.

Het is inderdaad waar; je kunt op twee manieren naar de stad kijken. '**Van boven**' en '**van onderen**'. Wat ís Haarlem mooi 'van boven' gezien, een rijke geschiedenis trekt aan je ogen voorbij in de binnenstad. Duizenden toeristen lopen er zo rond, kerken en kathedralen, de kroeg en de cultuur, het is oogstrelend. En zo hoort het ook! Maar wie alleen maar 'ziet' kijkt niet verder. Wie echt kijkt ziet iets anders; de sloebers en de sappelaars, de verslaafden en versloofden. 'Van onderen' is het roemrijke kilometers ver weg. Die verslaafde vrouw bijvoorbeeld, haar hele hebben en houden in een paar versleten plastic tasjes, bungelend aan een gammele fiets. Voor dag en dauw graait ze in de afvalbakken, en waar heeft ze

geslapen de afgelopen nacht?

Diakonaat is leren kijken 'van onderen'. Dat lukt niet van achter een buro, maar gebeurt in de rauwheid van alle dag. Diakonaat ligt op straat en wordt via de straat de kerk ingedragen. Dán pas gaat dat Verhalenboek in die kerk 'leven'. Want de beweging in het Boek is er ook één van onderen naar boven, van de chaos van het begin naar de nieuwe stad die uit de hemel neerdaalt straks. Datgene wat het laatst komt gaat voorop, diegene die achterligt nu, rust straks in de schoot van Abraham (Lukas 16:23). Diakonaat is messiaans en droomt nu reeds van een stad met andere fundamenten.

Kerk in beweging.

Een Aanloopcentrum is een avontuur, want in de konkrete mens in nood wordt de samenleving als geheel zichtbaar. Zonder deze verbinding naar bredere verbanden zouden we (ongewild) een moderne vorm van filantropie scheppen en mensen in een afhankelijkheidssituatie brengen. Het humanitaire en het politieke hangen samen. Vandaar dat we rond het Aanloopcentrum een negental *oecumenische werkgroepen* georganiseerd hebben. Luisterend naar onze bezoekers en met altijd in ons achterhoofd de Stem van Degene die in het Boek spreekt over troost en tranen die eens zullen opdrogen willen we onszelf in de waagschaal stellen. Samen met de parochies en gemeentes in Haarlem en omgeving en in samenwerking met de Raad van Kerken willen we inzichtelijk maken wat de 'kwaliteit' van onze samenleving is, hoe wij mensen er vandaag de dag aan toe zijn. In dit proces van '*hen*' (degenen die hulp behoeven) en '*wij*' (medewerkers/sters en vrijwilligers) en '*de traditie*' (het verhaal van Jezus als oriëntatie-punt) komt alles op zijn kop te staan. Immers, in een echte gemeenschap versmelten 'zij' en 'wij' tot levende mensen die elkaar ontmoeten. Helpers worden maar al te vaak tot geholpene, want wie weet ben ik het morgen zelf die op hulp en zorg is aangewezen.

Zoals gezegd, de oecumenische werkgroepen houden ons met twee benen op de grond. Als ik de namen van de groepen noem wordt zichtbaar hoe we dat bedoelen: de werkgroep verslaving, de werkgroep 'samen mens', de werkgroep kerk en asielzoekers, de werkgroep interreligieuze dialoog, de werkgroep Zuidelijk Afrika, de werkgroep kerk en homosexualiteit, de werkgroep vrouwen in de kerk, de lesbische vrouw- en geloofsgroep. En de Stichting Pastoraat en sexueel geweld die in ons gebouw is gevestigd. Een kleine honderd mensen die actief zijn om in hun werkgroep konkreet te ervaren wat het betekent in de knel te zitten. Weer wordt stukje bij beetje de inrichting van onze samenleving duidelijker: dat wit en blank zijn een té groot voordeel is, andere 'kleuren' zijn tweederangs; dat het mannelijke dominant is en vrouwen het voortdurend afleggen; dat de gulden meer liefde ontvangt dan de God van bevrijding en zo voort. In de waagschaal van het konkrete diakonaat blijkt de hardheid van de structuren. *Verslaving, vereenzaming, vervreemding* (migranten en asielzoekers) en *verarming* (de tweedeling rijk-arm) zijn de grote diakonale werkvelden van onze negentiger jaren. Wij organiseren ons werk rond deze gebieden van *hoop*; immers, hier zal de verandering inzetten en zichtbaar worden.

Kerk en bezinning.

Kerk en bezinning, zo noemen wij de derde pijler van het werk van het Sociaal Basis Pastoraat. Elke maand een *stedelijke* lezing in ons centrum. Ons laten voorlichten, onszelf scholen. Diakonaat is ook weten waarover je het hebt. Pastoraat is ook de enkeling zien in haar/zijn kontekst. Liturgie is ook het kyrie en gloria aanwijzen in het leven van alle dag. Theologie en kerk moeten veel meer binnenste buiten. In dat heen en weer tussen de zondag en de maandag *gebeurt* geloof. De Ene en Eeuwige meldt zich in het hektische van de veelheid. Midden onder ons is Gods lieve Mensenkind. Zeker, nog verborgen, maar bij tijd en wijle voelbaar in de eerste warme zonnestrallen van de nieuwe dageraad.

Stiltecentrum

Bij kerk en bezinning hoort ook *stilte*. In ons gebouw hebben we helaas niet een ruimte waar mensen zich kunnen terugtrekken. Persoonlijk mis ik dat. Immers, het diakonaat (het dienen) moet ook *gevierd* worden. De gang van alle dag heeft (ge-)tijden nodig waarop de buitenkant naar binnen gekeerd moet worden, waarop de doenerige handen opengaan voor gebed. Stilte en gebed kunnen helend werken, met name wanneer het gebeurt in een gemeenschap van mensen die dienstbaar willen zijn naar en aan elkaar. In de jachtige, overvolle binnensteden, waar van zoveel kanten om je aandacht wordt gevraagd, zijn plekken nodig waar deze zuigkracht wordt weerstaan en doorzien. Het gebed traint al doende ook ons verzet en onze weerbaarheid. We krijgen uithoudingsvermogen om overeind te blijven, een lange adem om niet te verzaken in een tijd die zozeer om onze inzet vraagt.

Evaluatie?

Het is wellicht nog te vroeg om evaluatief in beeld te krijgen wat er zoal in inloophuizen, stiltecentra gebeurt. Er zijn grote verschillen tussen de verschillende projekten. Laat ieder maar eens een aantal jaren draaien en het eigen verhaal doen. Ik probeerde het hierboven. Op grond van al deze levende en concrete ervaringen wil ik (met anderen) een soort *diakonale theologie* ontwikkelen. Eerste pogingen hiertoe onderneem ik stapsgewijs in onze jaarverslagen. In deze diakonale theologie zal ook, uiterst kontekstueel, het geheel van de samenleving meeklinken, deze politiserende kant mag niet ontbreken. Immers, voor je het weet ben je (onbedoeld) een verlengstuk van een zorgzame-samenleving-ideologie. Het geeft veel te denken: de afbraak van het reguliere welzijnswerk in de diverse gemeenten, het sociale verbanden verwoestende individualiseringsproces, de doorgaande tweedeling en 'amerikanisering' van onze maatschappij.

De rol van de kerken in een dergelijke snel veranderende samenleving, en met name haar *nieuwe* diakonale presentie, kan een uitdaging zijn. De leerschool hiervoor zijn de (vaak dichtgeslipte) verhalen van o.a. de mensen die dagelijks aanlopen en inlopen in inloophuizen, stiltecentra en dat soort zaken.

(verkennende lektuur: H. Bruinsma, P. Schoe, *Overzicht van stiltecentra, aanloopcentra, opvanghuizen, aandachtscentra en anderen*. Uitgave Kerk en Wereld, Driebergen 1991. / S. Stoppels, *Inloopcentra, Een verkenning van een vorm van kerkelijke presentie*. Uitgave van het Instituut voor praktische theologie aan de VU, Amsterdam 1992.)

Jurjen Beumer is hervormd predikant
voor Sociaal Basis Pastoraat te Haarlem.

(bestand bisdom2 / dir. art)